



بر اساس تفسیر موضوعی
سوره بقره آیه ۱۵۵

ارکان چهارگانه آزمایش های الهی

- شرح زیر نام برد .
- ۱- ممتحن یا امتحان گری که فرد یا گروهی را به امتحان می کشد .
 - ۲- امتحان شده ای که در قلمرو آزمایش قرار می گیرد .
 - ۳- وسائل امتحانی که آزمایش وسیله آنها انجام می پذیرد . و حقیقت به وسیله آنها آشکار می گردد .
 - ۴- انگیزه ای که فرد امتحان گریه خاطر آن دست به امتحان می زند .
- و هر چهار مسئله در قرآن، در ضمن آیاتی وارد شده است .

* * *

و لنبلونکم بشی من الخوف و
الجوع و تقص من الاموال و الانفس
و الثمرات و بشر الصابرين

مسلماً همه ی شماها را با اموری مانند
ترس ، گرسنگی ، زیان مالی و جانی و
و کمبود میوه ها ، آزمایش می کنیم و به
بردهاران بشارت بده .

امتحان و آزمایش از مسائل آموزنده و
سازنده ای است که قرآن عنایت خاصی به
طرح آن در سوره های مختلفی از خود
نشان داده است - حقیقت امتحان پیوند
خاصی با اموری دارد که به وسیله آنها
تحقق می پذیرد . و از این امور می توان به

ممتحن کیست ؟

از آنجا که بحث ما درباره آزمایش های الهی است، لہذا ممتحن خدا خواهد بود که بندگان خود را در آزمایش های مختلفی قرار می دهد، و در آیه مورد بحث با جمله (ولنبلونکم) و در آیات دیگر به ممتحن بودن خود تصریح می کند و به خاطر روشن بودن مطلب در این جا توقف زیادی نمی کنیم، چیزی که هست، ممتحن بودن خدا، خود بحث انگیز و پرسش زور را به دنبال دارد. و آن این که آن کس دست به آزمایش میزند که از حقیقت امر آگاه نباشد و خدای آگاه از درون و برون بندگان، واقف بر غیب و شهادت، چه نیازی به آزمایش دارد پاسخ این سؤال در بحث چهارم که بعنوان «انگیزه های امتحان» مطرح میشود خواهد آمد.

۲- آزمایش شدگان

امتحان شدگان، بندگان الهی هستند که از دوران بلوغ تا لحظه مرگ در بوته آزمایش های مختلف قرار میگیرند، و برخی بیروز، و برخی دیگر با شکست از صحنه امتحان خارج میگردند.

گاهی قرآن از یک آزمایش عمومی که متوجه تمام بندگان خدا میگردد، نام می برد و می فرماید: **احسب الناس ان یترکوا ان یقولوا آمنا وهم لا یفتنون** «سوره عنکبوت آیه ۱: آیا مردم گمان کردند همین که گفتند ایمان آوردیم رها میشوند و در بوته آزمایش قرار نمی گیرند آیات در زمینه آزمایش های عمومی بیش

از آن است که در این جا منعکس گردد گاهی قرآن از یک رشته آزمایش های خصوصی پرده برمی دارد. که متوجه اشخاص و طائفه معینی بوده است، و این موضوع یک رشته از قصص و داستان های قرآن را تشکیل می دهد و تشریح این نوع از آزمایش ها بر عهده کتابهایی است که قصص قرآن را گرد آورده اند و مابطور اشاره به موارد آنها از این موضوع می گذریم. افرادی که قرآن، از آنها به خصوص نام می برد که در بوته امتحان قرار گرفته اند، عبارتند از:

۱- ابراهیم خلیل الرحمن. قرآن درباره وی میفرماید **واذابلی ابراهیم و به بکلمات فاتمهن، قال انی جاعلک للناس اماماً** (بقره آیه ۱۲۴) بیاد آر زمانی را که خداوند ابراهیم را با یک رشته امور آزمایش کرد و او نیز به خوبی از عهده آن برآمد، و به او کلت من ترا پیشوای مردم قرار می دهم.

۲- داود پیامبر بزرگ بنی اسرائیل او با طرح سؤالی از جانب دژنفر که مشروح آن در سوره ص آیه ۲۳ - ۲۴ وارد شده است مورد آزمایش قرار گرفت و قرآن در این مورد می فرماید: **وظن داود انما فتناه فاستغفر ربه وخررنا ما وانا ب (ص ۲۴): داود تصور کرد که مساورا در بوته امتحان قرار دادیم از خداوند جهان طلب آموزش کرد و به رکوع التاد و به خدا روی آورد.**

کوه ، بیرون آید ، خداوند ، بدرخواست آنان بعنوان آزمایش ، پاسخ مثبت گفت ، قرآن باین حقیقت درآیه پادشده در زیر ، اشاره می کند و می فرماید :

انما رسلوا الناقه ففتنه لهم فارلقبهم واصطبر (نمر- ۵۵) : ما بعنوان آزمایش شتری برای آنان می فرستیم ، تو مراقب باش و صبر را پیشه خود ساز .

۷- گروهی از بنی اسرائیل به وسیله دو فرشته که ب مردم سحر و جادو می آموختند و آموزش دهنده گان می توانستند آن را در موارد ، خوبی بکار ببرند ، مورد آزمایش قرار گرفتند ، خداوند این حقیقت را در سوره بقره آیه ۱۰۲ ، یاد آور می شود و می فرماید :

(وما يعلمان من احد حتى يقولوا انما نحن فتنه) : آن دو فرشته با تعلیم سحر ، ب مردم می گفتند که ما مایه آزمایش هستیم .

۸- باز گروهی از بنی اسرائیل که در لب دریا زندگی می کردند ، مورد آزمایش قرار گرفتند ، با آنان دستور داده شد ، که روزهای شبیه که دریا مملو از ماهی می باشد از صید ماهی خود داری کنند ، آنان به سه گروه تقسیم شدند . گروهی بی تفاوت ، گروهی عاصی و گنهگار ، گروه سوم مبارز سرانجام جز گروه سوم ، همگی ، گرفتار خشم الهی شدند ، مشروح سرگذشت آنان در قرآن در سوره اعراف آیه های ۱۶۳-۱۶۷ وارد شده است .

۹- قرآن از افرادی یاد می کند که در

۳- سلیمان فرزند حضرت داود .

او نیز مانند پدرش داود به طور خصوصی مورد آزمایش قرار گرفت و قرآن به این حقیقت در آیه زیر تصریح می کند . (ولقد فتنا سلیمان والقیصا علی کرسیه جسد آثم اناب) (سوره ص آیه ۳۴) ما سلیمان را و آزمایش کردیم و جسد مرده ای را بر تخت او افکندیم آنگاه او بسوی خدا باز گشت

قرآن از طوائف و گروه هائی که موردی آزمایش قرار گرفته اند نام می برد ، مانند .

۳- قوم بنی اسرائیل که در شبیت موسی وسیله (سامری) مورد آزمایش قرار گرفتند ، چنانکه می فرماید :

قد فتنا قومك من بعدك و اضلهم السامری (ط ۸۵)

ما قوم تو را بعد از تو آزمایش کردیم و سامری آنان را گمراه ساخت .

۵- باز گروهی از بزرگزیده های قوم موسی در میقات مورد آزمایش قرار گرفتند و از موسی درخواست کردند که حتماً باید خدا را بادهدگان ظاهری ببینند در این موقع ساعتی آنان را فرا گرفت ، قرآن به این مورد در آیه پادشده ، در زیر تصریح می کند :

ان هی الا فتنتك فضل بهامن تشاء و تهدی من تشاء (اعراف ۱۵۵) این امتحان و آزمایشی است از جانب تو که بوسیله آن ، گروهی را که بخواهی گمراه ، و گروهی را که بخواهی هدایت می کنی .

۶- قوم صالح ، این گروه از پیامبر خود از طریق اعجاز درخواست کردند که شتری از

صفا، صاحب باغی بودند، و تصمیم داشتند که میوه‌های باغ را بگونه‌ای بچینند که بینوا و بی‌چاره‌ای از آن آگاه نشود، و همه را بدون پرداخت مالیات لازم، به فروش برسانند، ناگهان عذاب باغ را فرا گرفت و آنرا بصورت سنگلاخی درآورد که هرگز گهایی در آن نمی‌روید، قرآن سرگذشت این گروه را در سوره (القلم) در آیه‌های ۱۸-۳۳ یادآور شده است.

اینها افراد با گروهانی هستند که در بوته آزمایش قرار گرفته و قرآن از آنها یاد کرده است.

در اینجا بحث دوم ماکه آزمایش شدگان در قرآن است به پایان می‌رسد، اکنون باید دید وسیله آزمایش‌های الهی بطور مطلق و یا وسیله آزمایش این گروه‌ها که قرآن از آنها یاد کرده است چه بوده است؟

۳- ابزار آزمایش‌های الهی :

در آیه مورد بحث، ترس و کسرتگی، زیانهای مالی و جانی و کمبود میوه‌ها، ابزار آزمایش معرفی شده است، و در حالی که وسائل آزمایش، منحصر باین امور نیست و در آیه‌های دیگر، ثروت، فرزند، مایه آزمایش معرفی شده‌اند، چنانکه می‌فرماید: (و اعلموا انما اموالکم و اولادکم فتنه) انفال-۲۸

بدانید: مالها و فرزندان شما مایه امتحان می‌باشند و بازمی‌فرماید: لتبلون فی اموالکم و انفسکم (آل عمران ۱۸۶)، در باره اموال و جان‌هایشان امتحان

می‌شوید.

در آیه دیگر خواب پیامبر، بعنوان وسیله آزمایش مردم معرفی شده است، چنانکه می‌فرماید: و ما جعلنا الرقیبا التي اریناک الافعنة للناس: (سوره اسراء آیه ۶) خوابی را که برای تونشان دادیم مایه امتحان برای مردم شد. حالا خواب پیامبر چه بود؟ و چگونه مایه امتحان برای مردم شد، مفسران در تفسیر آیه یادشده، پیرامون آن بحث و گفتگو کرده‌اند.

قرآن مجید، برای آزمودن پایه‌های ایمان مردم بهجهان شیب، از روئیدن درختی در میان دوزخ بنام درخت «زقوم» گزارش می‌دهد و می‌رساند که این درخت در دل دوزخ می‌روید، میوه می‌دهد و شکل میوه آن، مانند سرهای شیاطین است، و گروه کافر از آن می‌خورند، آنان که پایه ایمان نشان با مورو پوشیده از حس، قوی و نیرومند است، آنرا می‌بذیرند، و هرگز در شگفتی نمی‌مانند که چگونه در دل دوزخ و شعله‌های آتش، درختی می‌روید ولی گروه‌های دیگر، بتکذیب آن برمی‌خیزند چنانکه می‌فرماید:

اذلک خیر لزا ما شجرة الزقوم
انا جعلناها فتنه للظالمین، انها
شجرة تخرج فی اصل الجحیم،
طلعتها کاله رؤس الشیاطین (سوره
صافات آیه‌های ۶۲-۶۵) آیا بهشت منزلگاه
خوبی است، یا آن‌جا که درخت زقوم وجود
دارد، ما این درخت را مایه امتحان برای

شروعی است ، آزمایش می کنیم چنانکه می فرماید : **و نبلوكم بالشر و الخیر** (سوره انبیاء آیه ۳۵) ماشماها را باشروعیر می آزمائیم : زیرا همان طور که بلاهای و مصیبت‌ها مایه آزمایش است ، همین نعمت‌های الهی مانند جوانی و تندرستی ، تمکن و ثروت ، زیبایی و دل آرائی ، مایه امتحان و وسیله آزمایش افراد می باشد .

و در آیه دیگر مجموع آنچه را که در روی زمین قرار دارد ، مایه آزمایش دانسته آنجا که می فرماید : **انا جعلنا ما علی الارض زینة لها لنبلوهم احسن عملا** (سوره کوف آیه ۷) ما آنچه که در روی زمین است زیوان قرار دادیم تا بپایانیم که کدامیک نیکو کارتر است .

تا اینجا سه بحث از بحث‌های مربوط به امتحان که بصورت تفسیر موضوعی مطرح گردید ، به پایان رسید ، اکنون وقت آن رسیده است که پیرامون موضوع چهارم که آن انگیزه‌های آزمایش‌های الهی است به بحث و بررسی بپردازیم .

ظالمان (مشرکان) قرار دادیم ، آن درختی است که در درون دوزخ می روید و میوه آن در زشتی بسان سرهای شیاطین است .
قرآن مجید در باره نگهبانان دوزخ و شماره آنان یاد آور میشود که ۱۹ فرشته از آن نگهبانی می کند ، آنگاه می افزاید :
این گزارش ، وسیله امتحان و آزمایش است ، آنان که ایمان قوی و نیرومندی به غیب و امور پوشیده از حس دارند ، این گزارش را از صمیم دل پذیرفته ولی گروه دیگر به تکذیب آن می پردازند ، چنانکه می فرماید .

(وما جعلنا اصحاب النار الاملائكة و ما جعلنا عدلهم الا فتنة للذین کفروا) (سوره مدثر آیه ۳۱) ما نگهبانان دوزخ را فرشته و تعداد آنان را نوزده نفر قرار ندادیم ، جز برای آزمایش افراد کافر .

قرآن دایره ابزار امتحان را پیش از پیش گسترش می دهد و یاد آور می گردد که ما شماها را ، با خوبی‌ها و بدی‌ها ، با نعمت‌ها و بلاها و بطور خلاصه با هر چیزی که نام آن

حقوق برادر دینی

رسول اکرم (ص) هر موقع سه روز یکی از یاران خود را نمیدید در باره او بتحقیق می پرداخت اگر می شنید که او به مسافرت رفته است در حق او دعا می نمود و اگر در شهر بود ولی به عللی از محضر او غایب شده بود فوراً به دیدن او میرفت و اگر می شنید که او بیمار است از او عیادت می کرد .

بحار جلد ۱۶ صفحه ۲۳۳

شماره مسلسل ۷۱۳

مکتب اسلام